

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRE FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN VE ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF ENVIRONMENTAL AWARENESS LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS AND THEIR BEHAVIOURS TOWARDS ENVIRONMENTAL PROBLEMS

Tuğba IRMAK KAZAZOĞLU¹ - Sibel ERKAL²

Öz

Araştırma, üniversite öğrencilerinin çevre farkındalık düzeyleri ile çevre sorunlarına yönelik davranışlarını incelemek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırma kapsamına, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsünde öğrenim gören 392 lisans öğrencisi alınmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla “Çevre Farkındalık” ölçeği ve “Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış” ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin çevre farkındalığı ile çevre sorunlarına yönelik davranışları ($r=0,354$, $p<0,005$) arasında pozitif yönlü ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çevre farkındalığına ilişkin görüşler ile çevre sorunlarına yönelik ölçek alt boyutları olan kurulma ($r=0,182$, $p<0,005$), yaratma ($r=0,211$, $p<0,005$), beceriye dönüştürme ($r=0,488$, $p<0,005$), algılama ($r=0,361$, $p<0,005$) ve duruma uydurma ($r=0,273$, $p<0,005$) alt boyutlarının pozitif yönlü ilişkili olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin çevre farkındalık düzeyleri ile çevre sorunlarına ilişkin davranışları cinsiyet, aile gelir durumu, sınıf düzeyi, baba öğrenim düzeyi, çevresel bilgi kaynakları, çevre eğitimi alma durumları, ailede yaşayan kişi sayısı, çevre konulu belgesel izleme durumları, çevre dostu ürünleri tercih etme durumları, çevre kuruluşuna üye olma durumları ile çevre ile ilgili faaliyetlere katılma durumlarına göre farklılık göstermiştir ($p<0,05$).

Anahtar Kelimeler: Çevre, çevre sorunları, çevre farkındalığı, çevre eğitimi

Abstract

The research was planned and conducted to investigate the environmental awareness levels of university students and their behaviours towards environmental problems. The scope of the research consists of undergraduate students studying at Beytepe Campus of Hacettepe University. The study is conducted on 392 students in the campus. A questionnaire was prepared to collect data. The “Environmental Awareness Scale” and “Behaviors Towards Environmental Problems” scales were used. As a result of the research, it was found that there is a positive relationship between environmental awareness and environmental problems ($r = 0.354$, $p < 0.005$). In addition, opinions about environmental awareness and the sub-dimensions of scale for environmental problems ($r = 0.182$, $p < 0.005$), creation ($r = 0.211$, $p < 0.005$), skill ($r = 0.488$, $p < 0.005$), perception ($r = 0.361$, $p < 0.005$) and fit-to-fit ($r = 0.273$, $p < 0.005$) subscales were positively correlated. Students' views on environmental awareness and behaviors towards environmental problems differed according to gender, family income status, father education level, places to obtain information about the environment, the status of receiving environmental education, the number of people living in the family, watching environmental documentary, the choice of environmentally friendly products their status as a member of environmental organization and participation in environmental activities.

Keywords: Environment, environmental problems, environmental awareness, education of environment

¹ Uzm. Hacettepe University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Family and Consumer Sciences, Ankara, Turkey, dudislevis@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-8858-5941

² Prof. Dr., Hacettepe University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Family and Consumer Sciences, Ankara, Turkey, erkalsibel@hotmail.com, Orcid: 0000-0002-8395-9705

Makale Türü: Araştırma Makalesi – Geliş Tarihi: 25.03.2021 – Kabul Tarihi: 12.09.2021

DOI:10.17755/esosder.903356

Atf için: Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 2021;20(80): 21-42

Etik Kurul İzni: Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü 02/03/2019 tarih ve 35853172-300 sayılı yazısı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

1.GİRİŞ

Bütün canlılar için büyük bir önemi olan çevre, sanayinin hızla gelişmesine paralel olarak, ham madde ihtiyacının karşılanması için doğal kaynakların hızla tüketilmeye başlanması, üretim atıklarının artması ve insanların bilinçsizce doğaya zarar vermeleri sonucunda hızla kirlenmeye ve yok edilmeye başlanmıştır. Günümüze gelindiğinde ise çevre sorunları ciddi problemler doğurmaya başlamış ve tüm canlı yaşamı için tehlikeli olmuştur (Seçgin, Yalvaç ve Çetin, 2010).

Çevrenin doğal veya yapay müdahalelerle değişime uğraması, o çevrede yaşayan bütün canlıları benzer düzeyde etkilemektedir. Sanayi devriminden önce insanların çevre üzerindeki etkisi kısıtlı düzeydeyken, ilerleyen dönemlerde insan-çevre ilişkisi, tek taraflı olarak insan lehine değişime uğramıştır. Tarım ve tıbbın gelişimine paralel olarak nüfusun artması insanların çevre üzerindeki baskısını da artırır hale getirmiştir. Bu baskı, teknolojik ilerlemeler, kentleşme düzeylerindeki artış ve çarpık kentleşme, nüfus artışındaki artan ivme olarak kendisini göstermiş ve çevrenin doğal dengesinde bozulmalar meydana getirmiştir (Güler, 2009).

İnsanlar, pek çok yolla çevreyi bozmakta ve tahrip etmektedir. Durmaksızın yapılan üretim esnasında ortaya çıkan, kirlilik yaratan zehirli atıkların doğaya bırakılması; her geçen gün üretimini artıran endüstrinin ihtiyacı olan hammaddelerin tabiattan sağlanması sonucunda doğal kaynakların bilinçsizce ve savurganlıkla tüketilmesi; kentleşme ile birlikte daha da çoğalan ev atıkları; nükleer güç üretimiyle meydana gelen radyoaktif kirlenme; üretimi artırmak amacıyla kullanılan suni gübreler, tarım ilaçları; enerji sağlamak için yararlanılan fosil yakıtlar; etkileri kontrol edilemeyen ozon tabakasının delinmesine neden olan çeşitli kimyasal ürünler, doğayı bozan faktörlerden sadece birkaçıdır. Bütün bu yollarla doğa tahrip edilmiş, hava, su ve topraktaki ekolojik dengeler bozulmuş; bu bozulma, anne karnındaki bebeklerden, bütün canlılara, bitkilere, denizlerdeki planktonlardan, topraktaki bakterilere kadar, bütün varlıkları, olumsuz biçimde etkilemiş ve hatta bazı ölümlere de neden olmuştur (Öcal, 2013).

Çevre sorunlarını önlemeye yönelik sorumlulukların başında, bireylere verilecek olan çevre eğitimi gelmektedir (Ek, Öğdüm, Kılıç, Düzgün ve Şeker, 2009). Çevre eğitimi özel bir müfredat bulunmamakla birlikte, çevre ile ilgili temel bilgiler Türkiye’de örgün eğitim çerçevesinde, ilköğretim ve lise eğitim programlarının içinde yer alan farklı dersler kapsamında verilmektedir. Yükseköğretime ilişkin olarak da ulusal olarak benimsenmiş ya da uygulanan belirli bir çevre eğitimi politikası bulunmamaktadır. Üniversiteler, ders programlarını ve içeriklerini kendi kurumsal yapıları içerisinde çözümlenmektedirler. (Oğuz, Çakıcı ve Kavas, 2011).

Ülkemizde yükseköğretimin amacı, toplumun yüksek düzeyde ve çeşitli kademelerdeki insan gücü gereksinimine göre öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirmektir. Ayrıca, bilimsel alanlarda araştırmalar yapmak, çevre eğitiminde sürekliliği sağlayacak elemanların, uzman çevre bilimcilerin yetiştirilmesi ve çevre dışında çevreyle ilişkili olmak zorunda olan diğer meslek dallarında, çevre duyarlılığı ile ilgili araştırmalar ve çalışmalar yapabilen bireyler yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda üniversiteler tarafından öğrencilere verilen çevre eğitimi, çevre sorunlarının tüm kitlelere duyurulmasını, istenen bilinç düzeyine ulaşmasını ve ilgili önlemlerin alınmasını sağlayabilecek ilk ve belki de tek yoldur. Çevre bilincinin ve duyarlılığının geliştirilmesi, insanların daha sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşamalarını sağlayacaktır. Bu da ancak yeterli özelliklere sahip insanı yetiştirmek amacı ile gerçekleştirilecek çevre eğitimi ile mümkün olacaktır (Şenyurt, Temel ve Özkahraman, 2011).

Çevrenin korunmasında eğitimin amacı, insanlara doğal ve yapay çevrenin karmaşık yapısını, bu yapıyı oluşturan biyolojik, fiziki, ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerin birbirlerini nasıl etkilediklerini anlatmak ve çevrenin iyileştirilmesine ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik çeşitli maddi ve manevi değer, davranış ve pratik çözümlerle halkın kendini sorumlu hissetmesi ve etkili bir şekilde katılmalarının sağlanmasıdır (Kaypak ve Yılmaz, 2016). Hava, toprak, su, bitki ve hayvan varlıklarının nasıl korunacağını anlaşılabilmesi için de biyosfer ve ekosistemleri içine alacak şekilde tüm çevrenin iyi bilinmesi gerekmektedir. Bu bağlamda çevre eğitiminin amacına ulaşmasında eğitim kurumlarına büyük görevler düşmektedir. Çevre eğitimi ne kadar erken yaşlarda başlarsa o kadar iyidir. Çünkü okul öncesi ve okul çağlarında oluşan ilgi ve tutumlar gelecekte istenilen davranışların temelini oluşturur. (Ek vd., 2009). Çevre eğitiminin sağlanabileceği üç temel alan ev, yerel toplum ve okuldur. Çevre eğitimi, çocuğun evinde ve yakın çevresinde başlamalı ve örgün eğitim kurumlarında verilen eğitimle geliştirilmelidir (Çabuk ve Karacaoğlu, 2003).

Bu nedenle üniversitede eğitim hayatını sürdüren öğrencilerin çevre farkındalıklarının artırılması, ileride toplumu oluşturacak olan bu bireylerin çevreye karşı sorumlu davranışları üzerinde de olumlu etkilerde bulunacaktır.

Araştırmanın Amacı:

Bu araştırmanın genel amacı, üniversite öğrencilerinin çevre farkındalık düzeylerinin ve çevre sorunlarına yönelik davranışlarının incelenmesi ve aralarındaki ilişkin belirlenmesidir. Bu genel amaç kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Üniversite öğrencilerinin çevre farkındalık düzeyleri nedir?

Üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik davranışları nasıldır?

Üniversite öğrencilerinin çevre farkındalık düzeyleri ile çevre sorunlarına yönelik davranışları arasında nasıl bir ilişki vardır?

Üniversite öğrencilerinin çevre farkındalık düzeyleri ile çevre sorunlarına yönelik davranışları arasında nasıl bir ilişki durumu öğrencilerin kişisel özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?

2. MATERYAL ve YÖNTEM

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin çevre farkındalık düzeylerinin ve çevre sorunlarına yönelik davranışlarının incelenmesi ve araştırma sonucunda elde edilen veriler ışığında, çevre farkındalık düzeylerinin artırılması ve öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının olumlu yönde değiştirilmesi amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

Araştırma modeli:

Çalışma nicel bir araştırma olarak planlanmış ve yürütülmüştür. Elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS 21.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Öğrencilerin bireysel özelliklerine ilişkin bulgular, frekans ve yüzde dağılımları ile açıklanmıştır. Öğrencilerin Çevre Farkındalığı ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışları ölçeklerine ilişkin ifadelerle verdikleri cevapların frekans ve yüzde dağılımlarının yanı sıra aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanarak yorumlanmıştır.

Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup durumunda, normal dağılım gösteren parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında bağımsız örneklem (independent samples) t testi, niceliksel verilerin karşılaştırılmasında ikiden fazla grup durumunda, normal dağılım gösteren parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında tek yönlü varyans analizi ve farklılığa neden olan grubun tespitinde tukey testi kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkinin

tespit edilmesinde korelasyon analizi uygulanmıştır. Sonuçlar % 95 güven aralığında, $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmada uygulanan ölçeklerin, yapılan analiz sonucunda güvenilirliğine ilişkin olarak Cronbach's Alpha değerleri hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 1'de gösterilmiştir. Bu değerler çalışmamız için de ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Katsayıları

Ölçekler	Alt Boyutları	Güvenirlik Katsayısı (Cronbach α)
Çevre Farkındalık Ölçeği	Genel	0,90
Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği	Algılama: 6, 15, 18, 34	0,75
	Kurulma: 1, 11, 17, 26, 30, 33, 35, 39	0,70
	Kılavuzlama: 3, 4, 13, 16, 21, 23	0,89
	Beceriye Dönüştürme: 5, 14, 20, 24, 31, 32, 36, 37, 38, 40	0,84
	Duruma Uydurma: 7, 8, 27, 28, 29	0,79
	Yaratma: 2, 9, 10, 12, 19, 22, 25	0,81
	Genel	0,83

Çalışmada, araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Bu forma bağlı kalınarak, yüz yüze görüşmeyi kabul eden öğrencilerle birebir görüşülmüş ve bu bilgilerin toplanması sonucunda elde edilen veriler kullanılmıştır. Araştırmaya Ankara ili Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsünde 2018-2019 eğitim öğretim yılında öğrenim gören ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 392 öğrenci katılmıştır.

Evren örneklem:

Araştırmanın evreni, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsünde 2018-2019 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 27694 üniversite lisans (1-2-3-4. sınıfta öğrenim gören) öğrencisidir. Evreni temsil eden örneklem hesaplama yöntemi ile gerçekleştirilen istatistiksel hesaplama formülü aşağıda belirtilmiştir.

$$n = N(t^2 pq) / d^2(N-1) + t^2(p.q)$$

N: Evrendeki birey sayısı, n: örnekleme alınacak kişi sayısı, p: İncelenecek olayın olasılığı, q: İncelenecek olayın görülme sıklığı, t: Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosunda bulunan teorik değer, d: Olayın görülme sıklığına göre yapılmak istenen +- sapma olarak simgelenmiştir.

$$n = 27694 * (1,96)^2 * 0,5 * 0,5 / (0,05)^2 * (27694 - 1) + (1,96)^2 * 0,5 * 0,5 \text{--- } n: 382,6 \text{ (Büyüköztürk, 2009)}$$

Bu yöntemle hesaplanan evreni temsil kabiliyetine sahip örneklem sayısı minimum 383 kişidir. Araştırmada ise bu evrenden kotalama örnekleme yöntemi ile seçilen 392 öğrenci örneklemini oluşturmaktadır. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan anket formuna bağlı kalınarak, yüz yüze görüşmeyi kabul eden öğrencilerle birebir görüşülerek toplanması sonucunda elde edilmiştir.

Anket Formunun Hazırlanması

Araştırmada uygulanan anket formu dört bölümden oluşmakta olup, birinci bölümde öğrencilerin bireysel özelliklerini belirlemeyi amaçlayan sorulara yer verilmiştir. Anketin ikinci bölümünde ise, çevre ile ilgili bilgileri belirlemeyi amaçlayan sorulara yer verilmiştir.

Anketin üçüncü bölümünde, “çevre farkındalığını” belirlemek amacıyla Berberoğlu (2012) tarafından hazırlanarak, geçerlilik ve güvenilirliği test edilen 18 maddelik “Çevre Farkındalık Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek 5’li likert tipinde, tek boyuttan oluşan bir ölçektir. “Çevre Farkındalık Ölçeği”nin güvenilirlik katsayısı 0.858’dir. Ölçekte yer alan ifadeler; “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Tamamen Katılmıyorum” şeklindedir.

Anketin dördüncü bölümünde, öğrencilerin çevre sorunlarına ilişkin davranışlarını belirlemek amacı ile, Güven ve Aydoğdu (2012) tarafından geliştirilen “Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek; Algılama, Kurulma, Kılavuzlama, Beceriye Dönüştürme, Duruma Uydurma ve Yaratma boyutları olmak üzere 6 alt boyuttan ve 40 maddeden oluşan 3’lü likert tipi ölçektir. Ölçeğin güvenilirliğini sağlamak için iç tutarlılık ile ilgili analizler gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Cronbach alpha değeri 0,85 olarak bulunmuştur. (E. Güven ve M. Aydoğdu, 2012, s.575). Ölçekte yer alan ifadeler; “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” şeklindedir.

3.BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamına alınan öğrencilerin bazı bireysel bilgilerinin yanı sıra çevre ile ilgili sahip oldukları bilgiler, çevre farkındalığı ve çevre sorunlarına yönelik davranışlarının değişkenlere göre karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

3.1. Üniversite Öğrencilerinin Bazı Demografik Özellikleri ve Çevre İle İlgili Bilgiler

Çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerin bireysel özelliklerine göre frekans ve yüzde dağılımları Tablo 2 ve Tablo 3’de verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %52,6’sı kız, %47,4’ü ise erkektir. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş dağılımı incelendiğinde, %55,4 ile 20-22 yaş grubunda olanlar ilk sırada yer alırken, bunu %23,7 ile 23 yaş ve üzeri yaş grubu, %20,9 ile 19 ve altı yaş grubu izlemektedir. Öğrencilerin %66,8’inin orta derecede gelir düzeyine sahip olduğu %30,6’sının birinci sınıfta okuduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Çalışmaya katılan öğrenciler babalarının öğrenim düzeyine göre incelendiğinde, %28,1’i lise, %19,9’u ilkokul, %19,4’ü lisans, %17,6’sı ortaokul, %5,9’u önlisans, %5,6’sı lisansüstü, %2,3’ü de okur yazardır. Öğrencilerin annelerinin öğrenim düzeyleri incelendiğinde ise, %28,3’ü ilkokul, %26’sı lise, %20,4’ü ortaokul, %11,7’si lisans, %4,1’i okur yazar değil, %4,1’i okur yazar, %3,3’ü önlisans ve %2’si ise lisansüstü mezundur (Tablo 2).

Araştırmaya katılan öğrenciler ailede yaşayan kişi sayısına göre değerlendirildiğinde, %59,1’i 4-5 kişi, %24’ü 2-3 kişi, %15,6’sı 6 kişi ve üstü, %1,3’ü 1 kişi yaşamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Sosyo Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

		f	%
Cinsiyet	Kız	206	52,6
	Erkek	186	47,4
Yaş	19 Yaş ve Altı	82	20,9
	20-22 Yaş	217	55,4
	23 Yaş ve üzeri	93	23,7
Gelir	Düşük	97	24,7
	Orta	262	66,8
	Yüksek	33	8,5
Sınıf	1. Sınıf	120	30,6
	2.Sınıf	76	19,4
	3.Sınıf	103	26,3
	4.Sınıf	93	23,7
Baba Öğrenim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	5	1,3
	Okur Yazar	9	2,3
	İlkokul	78	19,9
	Ortaokul	69	17,6
	Lise	110	28,1
	Önlisans	23	5,9
	Lisans	76	19,3
Lisansüstü	22	5,6	
Anne Öğrenim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	16	4,1
	Okur Yazar	16	4,1
	İlkokul	111	28,3
	Ortaokul	80	20,5
	Lise	102	26,0
	Önlisans	13	3,3
	Lisans	46	11,7
	Lisansüstü	8	2,0
Aile Yaşayan Kişi Sayısı	1 Kişi	5	1,3
	2-3 Kişi	94	24,0
	4-5 Kişi	232	59,1
	6 ve üstü	61	15,6

Araştırmaya katılan öğrencilerin çevre eğitimi alma durumları incelendiğinde, öğrencilerin yarıdan fazlası %59,7 ile çevre ile ilgili eğitim aldığını belirtirken, %40,3'ü çevre ile ilgili eğitim almadığını belirtmiştir (Tablo 3).

Öğrencilerin çevresel bilgi kaynakları incelendiğinde, öğrenciler arasında çevresel bilgi kaynağı olarak medyayı bildirenler %43,1 ile ilk sırada yer alırken, bunu %31,1 ile aile ve %25,8 ile de okuldan bilgi aldığını belirtenler izlemektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %70,9'u çevre temalı belgeseller izlediğini, %29,1'i ise çevre temalı belgeseller izlemediğini belirtmiştir (Tablo 3).

Araştırmaya katılan öğrenciler arasında %80,6 ile çevre dostu ürünleri tercih ettiğini belirtenler yüksek orandadır. Çalışmada öğrencilerin %15,8'i bir çevre kuruluşuna üye olduğunu, %26,3'ü çevre ile ilgili gönüllü faaliyetlere katıldığını, %73,7'si ise çevre ile ilgili gönüllü faaliyetlere katılmadığını belirtmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin Çevre ile İlgili Bilgilerine Göre Dağılımı

Çevre ile İlgili Bilgiler		F	%
Çevre Eğitimi	Evet	234	59,7
	Hayır	158	40,3
Çevre Kaynağı	Aile	122	31,1
	Medya	169	43,1
	Okul	101	25,8
Çevre Temalı Belgesel	Evet	278	70,9
	Hayır	114	29,1
Çevre Dostu Ürünleri Tercih Etme	Evet	316	80,6
	Hayır	76	19,4
Çevre Kurumuna Üye Olma	Evet	62	15,8
	Hayır	330	84,2
Çevre Gönüllü Faaliyetlere Katılım	Evet	103	26,3
	Hayır	289	73,7

3.2.Öğrencilerin Çevre Farkındalıkları

Araştırmaya katılan öğrencilerin çevre farkındalık ölçeğinde belirtilen her bir ifadeye ilişkin verdiği cevapların frekansları, ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 4’de verilmiştir. Tablo 4’de araştırma kapsamına alınan öğrencilerin çevre farkındalık ölçeğine ilişkin verdikleri cevapların ortalamasının $\bar{X}=4,71$ olduğu belirlenmiştir (Tablo 4).

Çalışmaya katılan öğrencilerin çevre farkındalık ölçeğinde belirtilen her bir ifadeye ilişkin cevaplarının aritmetik ortalamaları incelendiğinde, “İnsan sağlığı üzerine olumsuz etkileri nedeni ile sanayi atıkları, kontrolsüz olarak doğaya boşaltılmamalıdır” ($\bar{X}=4,89$), “Daha az atık oluşması için geri dönüşüm uygulamaları yapılmalıdır” ($\bar{X}=4,87$), “Biyolojik çeşitliliğin azalmaması için orman tahribatının önüne geçilmelidir” ($\bar{X}=4,83$), “Karbon telafisi için hem ormanlar koruma altına alınmalı hem de yeni ormanlar oluşturulmalıdır” ($\bar{X}=4,81$) ifadelerinin en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Çalışmaya katılan öğrencilerin çevre farkındalık ölçeğinde belirtilen her bir ifadeye ilişkin cevaplarının dağılımında diğer maddelere göre en düşük ortalamaya sahip ifadeler sırasıyla, “Fosil yakıt tüketimini azaltmak için bisiklet kullanılmalıdır” ($\bar{X}=4,32$), Elektrik sarfiyatını azaltmak için bisiklet kullanılmalıdır” ($\bar{X}=4,48$) ifadeleridir (Tablo 4). Tablo 4.

Tablo 4. Öğrencilerin Çevre Farkındalığı Ölçeğine İlişkin Ortalama Puanları

		Tamamen Kathıyorum	Kathıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum	$\bar{X}$	SS
Biyolojik çeşitliliğin azalmaması için orman tahribatının önüne geçilmelidir.		339	48	-	3	2	4,83	0,49
		86,5	12,2	-	0,8	0,5		
Karbon telafisi için hem ormanlar koruma altına alınmalı hem de yeni ormanlar oluşturulmalıdır.		333	50	6	3	-	4,81	0,48
		84,9	12,8	1,5	0,8	-		
Fosil yakıt tüketimini azaltmak için bisiklet kullanılmalıdır		219	100	53	18	2	4,32	0,91
		55,9	25,5	13,5	4,6	0,5		

	Suyun etkin kullanımı için damlayan musluklar tamir edilmelidir	329	47	11	5	-	4,78	0,55
		83,9	12,0	2,8	1,3	-		
	İçme suyu kaynaklarının yinelenmesi için yeşillik alanları tahrip edilmemelidir	301	63	23	2	3	4,67	0,68
		76,8	16,1	5,9	0,5	0,8		
	Doğaya daha az zarar vermek için tüketim çılgınlığına son verilmelidir	298	72	14	6	2	4,68	0,66
		76,0	18,4	3,6	1,5	0,5		
	Geri dönüşümlü ürünlerin pazara girmesi için tüketicilerin talebi geri dönüşümlü ürün almak yönünde olmalıdır	281	89	16	4	2	4,64	0,66
		71,7	22,7	4,1	1,0	0,5		
	Biyolojik çeşitlilik üzerine olumsuz etkileri olması nedeni ile küresel ısınma kontrol altına alınmalıdır.	326	52	10	4	-	4,78	0,53
		83,2	13,3	2,6	1,0	-		
	Karbon salınımını azaltmak için güneş alan coğrafyalarda güneş enerjisinden faydalanılmalıdır.	325	50	11	5	1	4,76	0,58
		82,9	12,8	2,8	1,3	0,3		
0	Karbon salınımını azaltmak için enerji verimli kullanılmalıdır.	318	53	16	5	-	4,74	0,59
		81,1	13,5	4,1	1,3	-		
1	Enerjinin verimli kullanılması için evlerde ısı yalıtımı yapılmalıdır	304	69	13	6	-	4,71	0,60
		77,6	17,6	3,3	1,5	-		
2	İçme suyu kaynaklarının kirlenmemesi için tarım arazisinde kontrolsüz gübre kullanılmamalıdır	306	66	15	4	1	4,71	0,61
		78,1	16,8	3,2	1,0	0,3		
3	Toprak ve su kirliliğinin önüne geçmek için biyolojik mücadele kullanılmalıdır	286	72	25	6	2	4,61	0,72
		73,0	18,4	6,6	1,5	0,5		
4	Daha az atık oluşması için geri dönüşüm uygulamaları yapılmalıdır.	349	39	2	2	-	4,87	0,38
		89,0	9,9	0,5	0,5	-		
5	Daha az atık oluşması için çöpler, içeriklerine göre ayrıştırılarak atılmalıdır	324	53	8	5	2	4,76	0,59
		82,7	13,5	2,0	1,3	0,5		
6	Topraktaki biyolojik çeşitliliğe zarar verilmemesi için fabrika bacalarına filtre takılmalıdır.	334	47	7	2	2	4,80	0,53
		85,2	12,0	1,8	0,5	0,5		
7	İnsan sağlığı üzerine olumsuz etkileri nedeni ile sanayi atıkları, kontrolsüz olarak doğaya boşaltılmamalıdır.	357	30	3	2	-	4,89	0,37
		91,1	7,7	0,8	0,5	-		
8	Elektrik sarfiyatını azaltmak için kompakt floresan lamba kullanılmalıdır.	250	90	45	6	1	4,48	0,77
		63,8	3,0	11,5	1,5	1,3		
Genel Ortalama							4,71	0,74

3.3.Öğrencilerin Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışları

Araştırmaya katılan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışları ölçeğinde belirtilen her bir ifadeye ilişkin cevapların frekansları, ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 5’de verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışları ölçeğine ilişkin verdikleri cevapların ortalamasının $\bar{X}=2.24$ olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre araştırmaya

katılan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının orta seviyenin biraz üzerinde olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranış ölçeğinde yer alan “Enerji elde etmek için yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasını desteklerim” ($\bar{X} = 2,81$), “Kaynakların sürdürülebilir kullanılmasına dikkat ederim” ($\bar{X} = 2,78$), “İleride bir fabrika kuracak olsam kesinlikle çevresel etki değerlendirme raporu hazırlatırım” ($\bar{X} = 2,75$), “Enerji tasarrufuna neden olan davranışlar sergilerim” ($\bar{X} = 2,74$), “Ulaşımında toplu taşıma araçlarını kullanırım” ($\bar{X} = 2,73$) ifadelerini ilk sırada bildirerek, en yüksek ortalamaya sahip oldukları görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranış ölçeğindeki maddelere göre en az oranda katılım gösterdikleri maddeler; “Çevre sorunlarının artık giderilemeyeceğini düşündüğüm için çevreye yönelik faaliyetlere para harcamam” ($\bar{X} = 1,58$), “Kim ne derse desin çevre için asla yaşam standartlarımdan vazgeçmem” ($\bar{X} = 1,59$), “Çevreye zarar verse bile alıştığım ve her zaman satın aldığım ürünleri değiştirmem” ($\bar{X} = 1,64$), maddeleridir.

Tablo 5. Öğrencilerin Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeğine İlişkin Ortalama Puanları

		Katılıyorum	Kararsız	Katılmıyorum	$\bar{X}$	SS
1	Çevre sorunları ile ilgili elime geçen her türlü kaynaktan bilgilenirim	233 59,4	131 33,4	28 7,1	2,52	0,62
2	Çevre sorunlarını gidermeye yönelik teknolojik icat veya projeler yaparım	90 22,9	113 28,8	189 48,2	1,75	0,81
3	Evdeki atıkları içerdiği malzemelere göre fabrika sistemlerine uygun olarak ayırmadan çöpe atarım	195 49,7	102 26,0	95 24,2	2,26	0,83
4	Özellikle geç saatlerde yaşadığım apartmanın ya da sitenin ışıklandırılmasının artırılması için ailemden gördüğüm gibi yönetici ile konuşurum	80 20,4	108 27,6	204 52,0	1,68	0,79
5	Ulaşımında toplu taşıma araçlarını kullanırım	319 81,4	44 11,2	29 7,4	2,73	0,58
6	Çevrenin korunmasına yönelik panel, sempozyum, toplantı ya da konferanslara katılmayı isterim	248 63,3	95 24,2	49 12,5	2,50	0,71
7	Sahip olduğum teknolojik imkânları çevreye yararlı davranışlar geliştirmek için kullanırım	239 61,0	121 30,9	32 8,2	2,52	0,64
8	Bir bölgenin gelişmesi için o bölgede kurulacak olan nükleer santrali desteklerim	67 17,1	129 32,9	196 50,0	1,68	0,78
9	Çevre sorunlarının nedenlerini ortadan kaldıracak benzersiz davranışlar sergilerim	125 31,9	217 55,4	50 12,8	2,19	0,64
10	Yeteri kadar maddi imkanım olsa çok büyük ölçekli, sorunsuz bir sanayi kuruluşu işletirim	177 45,1	121 30,9	94 24,0	2,22	0,82
11	Deodorant ya da sprey satın alırken ozona	162	153	77	2,21	0,75

	zararlı gazlar içerenleri satın almam		41,3	39,0	19,6		
12	Çevre sorunlarını çözmek için fikir ya da proje üretmek için herhangi bir çaba göstermem		70	124	198	1,67	0,76
			17,9	31,6	50,5		
13	Çevre sorunlarını önleme ya da gidermeye yönelik çalışan kurum ya da derneklere ailemle birlikte bağış yaparım		105	143	144	1,90	0,79
			26,8	36,5	36,7		
14	Bir ürün satın alırken çevreye zararlı bir madde içerip içermediğine bakıp öyle alırım		165	161	66	2,25	0,73
			42,1	41,1	16,8		
15	Çevre sorunlarının ortaya çıkış nedenleri ve süreci ile ilgili yayınları okurum		190	144	58	2,34	0,72
			48,5	36,7	14,8		
16	Kullanılmış maddeleri geri dönüşüme uygun olarak ayrı ayrı çöplere atarım		212	124	56	2,40	0,72
			54,1	31,6	14,3		
17	Küresel ısınma ve ozondaki incelmeyi önlemek için bu olaylara neden olan her türlü davranış veya üründen uzak dururum		184	171	37	2,38	0,66
			46,9	43,6	9,4		
18	Satın aldığım ürünlerin geri kazanılmış olmasına her zaman özen gösteririm		121	189	82	2,10	0,72
			30,9	48,2	20,9		
19	Yetkim olsa çevreye zarar veren tüm sanayi kuruluşlarını kapatırım		202	136	54	2,38	0,72
			51,5	34,7	13,8		
20	Çevre sorunlarına neden olan eğitimsizlik ve zihniyeti değiştirmek için çevremdeki insanlarla konuşurum		287	76	29	2,66	0,62
			73,2	19,4	7,4		
21	Çevre sorunları ile ilgili hem eğitim almak hem de vermek için tüm insanlar gibi zaman ayırırım		195	145	52	2,36	0,71
			49,7	37,0	13,0		
22	Alternatif enerji kaynaklarını farklı enerji kaynakları keşfedebileceğimi bildiğim için kullanmam		69	218	105	1,90	0,66
			17,6	55,6	26,8		
23	Kim ne derse desin çevre için asla yaşam standartlarımdan vazgeçmem		55	123	214	1,59	0,72
			14,0	31,4	54,6		
24	Müzik dinlerken hem yüksek sesle dinler hem de eşlik ederim		103	97	192	1,77	0,84
			26,3	24,7	49,0		
25	İleride bir fabrika kuracak olsam kesinlikle çevresel etki değerlendirme raporu hazırlatırım		318	49	25	2,75	0,57
			81,2	12,5	6,4		
26	Dünyadaki aç olan insanları düşünerek büyük bir titizlikle hiçbir şeyi israf etmem		252	128	12	2,61	0,55
			64,3	32,7	3,1		
27	Plastik poşet ya da malzemeler yerine kağıt ambalajlı olan ürünleri satın alırım		188	161	43	2,37	0,67
			48,0	41,1	11,0		
28	Enerji elde etmek için yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasını desteklerim		331	48	13	2,81	0,47
			84,4	12,2	3,3		
29	Çevre ile ilgili faaliyet gösteren bir dernek kurarım		142	174	76	2,17	0,72
			36,2	44,4	19,4		
30	Türlerin yok olmasını engelleyecek bir davranışta bulunmam		199	67	126	2,18	0,89
			50,8	17,1	32,1		
31	Çevre sorunlarını gidermek için tüketim alışkanlıklarımı değiştiririm		250	120	22	2,58	0,59
			63,8	30,6	5,6		
32	Enerji elde etmek için fosil yakıt kullanırım		87	189	116	1,92	0,71
			22,2	48,2	29,6		
33	Çevreye zarar verse bile alıştığım ve her zaman satın aldığım ürünleri değiştirmem		56	142	194	1,64	0,71
			14,3	36,2	49,5		

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVRE FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN VE ÇEVRE
SORUNLARINA YÖNELİK DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

34	Nesli tükenmekte olan türler için koruma sağlamaya çalışırım		302	70	20	2,71	0,55
			77,0	17,9	5,1		
35	Çevre sorunlarının artık giderilemeyeceğini düşündüğüm için çevreye yönelik faaliyetlere para harcamam		45	141	206	1,58	0,69
			11,5	36,0	52,6		
36	Kaynakların sürdürülebilir kullanılmasına dikkat ederim		315	69	8	2,78	0,46
			80,4	17,6	2,0		
37	Arabam olsa kurşunsuz benzin kullanırım		181	163	48	2,34	0,66
			46,2	41,6	12,2		
38	Çevre kirliliğine neden olan bilinçsiz ve duyarsız insanları her nerede olursa olsun uyarırım		233	137	22	2,53	0,60
			59,4	34,9	5,6		
39	Nükleer santrallerin kapatılması için ilgili tüm birimlere mektup yazarım		91	184	117	1,93	0,72
			23,2	46,9	29,8		
40	Enerji tasarrufuna neden olan davranışlar sergilerim		313	58	21	2,74	0,55
			79,8	14,8	5,4		
Genel Ortalama						2,24	0,41

3.4.Öğrencilerin Çevre Farkındalığı ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışları Arasındaki İlişki

Araştırmanın birinci ana hipotezi “Öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışları ile çevre farkındalık düzeyleri arasında ilişki vardır” şeklindedir. Öğrencilerin Çevre Farkındalığı ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışları Arasındaki İlişkiyi incelemek için Pearson Momentler Çarpımı Katsayısı analizi yapılmış ve Tablo 6’da verilmiştir

Öğrencilerin çevre farkındalıkları ile çevre sorunlarına yönelik davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile yapılan korelasyon analizi sonuçlarına bakıldığında, öğrencilerin çevre farkındalığı ile çevre sorunlarına yönelik davranışları ($r=0,354$, $p<0,05$) arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Analiz sonucuna göre, öğrencilerin çevre farkındalık düzeyleri ile çevre sorunlarına yönelik davranışları arasında pozitif yönlü ve orta düzeyli bir ilişki vardır (Pea.Cor: 0,354, $P <0,05$). Çevre farkındalığı yüksek olan öğrencilerin çevreye karşı daha duyarlı ve sorumlu davranışlarda buldukları ve çevre sorunlarını önlemek için daha bilinçli oldukları görülmüştür. Farkındalığı yüksek olan öğrenciler, çevre sorunlarına karşı daha duyarlı davranışlarda bulunmakta ve çevre kirliliğini önlemek adına daha girişimci olmaktadır. Ayrıca öğrencilerin çevre farkındalığı ve çevre sorunlarına yönelik davranış ölçeklerinin alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde, çevre farkındalığı ile “kurulma” alt boyutu ($r=0,182$, $p<0,05$), “yaratma” alt boyutu ($r=0,211$, $p<0,05$), “beceriye dönüştürme” alt boyutu ($r=0,488$, $p<0,05$), “algılama” alt boyutu ($r=0,361$, $p<0,05$) ve “duruma uydurma” alt boyutları ($r=0,273$, $p<0,05$) arasında pozitif yönlü, anlamlı ilişkili bulunmuştur (Tablo 6).

Öğrencilerin çevre farkındalığı arttıkça çevre sorunlarına yönelik davranışlarında pozitif yönlü bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumda birinci ana hipotezimiz doğrulanmıştır.

Tablo 6. Öğrencilerin Çevre Farkındalığı ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışları Arasındaki İlişki

	1	2	2.1.	2.2.	2.3.	2.4.	2.5.	
1.Çevre Farkındalığı	-							
2.Çevre Sorunları	,354** ,000	-						
2.1. Kurulma	,182** ,000	,780** ,000	-					
2.2. Yaratma	,211** ,000	,721** ,000	,509** ,000	-				
2.3. Kılavuz	,075 ,141	,737** ,000	,494** ,000	479** 000	-			
2.4. Beceri	,488** ,000	,793** ,000	,524** ,000	437** 000	,433** ,000	-		
2.5. Algılama	,361** ,000	,765** ,000	,495** ,000	364** 000	,462** ,000	,634** ,000	-	
2.6.Duruma Uydurma	,273** ,000	,730** ,000	,441** ,000	466** 000	,466** ,000	,475** ,000	,606** ,000	-

* p < 0,05 **r=0,354

3.5.Öğrencilerin Çevre Farkındalığı İle Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışlarının Bazı Faktörlere Göre Karşılaştırılması

Araştırmamızın ikinci ana hipotezi 13 adet alt hipotez ile incelenmektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin çevre farkındalık düzeyleri ile çevre sorunlarına ilişkin davranışları cinsiyet, aile gelir durumu, sınıf düzeyi, baba öğrenim düzeyi, çevresel bilgi kaynakları, çevre eğitimi alma durumları, ailede yaşayan kişi sayısı, çevre konulu belgesel izleme durumları, çevre dostu ürünleri tercih etme durumları ve çevre kuruluşuna üye olma durumlarına göre istatistiksel analizler ile incelenmiş ve sonucunda hipotezler (3-4-5-7-8-9-10-11-12) kısmen doğrulanmıştır. Diğer taraftan öğrencilerin çevre farkındalık düzeyleri ve çevre sorunlarına yönelik davranışlarının çevre ile ilgili faaliyetlere katılma durumlarına göre yapılan istatistiksel analiz sonucunda ise anlamlı bir farklılaşma görülerek hipotez (13) tamamen doğrulanmıştır (p<0.05). Yapılan analiz sonucuna ilişkin veriler Tablo 7’de gösterilmiştir (Tablo 7). Buna karşın, öğrencilerin yaş gruplarına ve anne öğrenim düzeylerine göre çevre farkındalık düzeyleri ile çevre sorunlarına ilişkin davranışları için yapılan analizlerde ise anlamlı bir farklılaşma görülmemeyerek, hipotezler (2 ve 6) doğrulanmamıştır (p>0.05). Bu analizlere ilişkin çıkan sonuçlar ise Tablo 8 ve Tablo 9’da gösterilmiştir (Tablo 8 ve 9).

3.5.1. Öğrencilerin Çevre Farkındalığı ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışlarının Çevre ile İlgili Gönüllü Faaliyetlere Katılma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Araştırmanın onüçüncü alt hipotezi olan ‘Öğrencilerin çevre farkındalık düzeyleri ve çevre sorunlarına yönelik davranışları çevre ile ilgili gönüllü faaliyetlere katılma durumuna göre farklılık göstermektedir’ ifadesini test etmek için yapılmış olan bağımsız örneklem t-testi sonuçları ve öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranış ve alt boyutlarına ilişkin ölçekten almış oldukları ortalama puanların çevre ile ilgili gönüllü faaliyetlere katılma durumuna göre karşılaştırılması Tablo 7’de verilmiştir

Araştırmaya katılan öğrencilerin çevre farkındalıklarının ($T(2,920) = 2,871$, $P=0,004$) ve çevre sorunlarına yönelik genel davranışlarının ($T(2,920) = 7,851$, $P=0,00$) çevre ile ilgili gönüllü faaliyetlere katılma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür (Sig. $P<0,05$).

Analiz sonucunda Kurulma ($T(2,920) = 6,311$, $P=0,00$), Yaratma ($T(2,920) = 6,009$, $P=0,00$), Kılavuzlama ($T(2,920) = 6,923$, $P=0,00$), Beceriye Dönüştürme ($T(2,920) = 4,503$, $P=0,00$), Algılama ($T(2,920) = 5,969$, $P=0,00$) ve Duruma Uydurma ($T(2,920) = 4,959$, $P=0,00$) alt boyutlarına göre çevre ile ilgili gönüllü faaliyetlere katılan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının katılmayan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Sig.p. $< 0,05$). Bu durumda onüçüncü alt hipotez doğrulanmıştır.

Tablo 7. Öğrencilerin Çevre Farkındalığı ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışlarının Çevre ile İlgili Gönüllü Faaliyetlere Katılma Durumuna Göre Karşılaştırılması

	ÇevreFaalKatılma	N	Ortalama	Std. Sapma	T	Sig.p.
Çevre Farkındalığı	Evet	103	4,8074	,25563	2,871	0,004*
	Hayır	289	4,6857	,40221		
Çevre Sorunları Genel	Evet	103	2,4000	,21837	7,851	0,000*
	Hayır	289	2,1880	,24106		
Kurulma	Evet	103	2,2949	,31402	6,311	0,000*
	Hayır	289	2,0796	,29119		
Yaratma	Evet	103	2,2816	,30103	6,009	0,000*
	Hayır	289	2,0707	,30748		
Kılavuzlama	Evet	103	2,2460	,40277	6,923	0,000*
	Hayır	289	1,9591	,34521		
Beceriye Dönüştürme	Evet	103	2,5369	,21465	4,503	0,000*
	Hayır	289	2,3976	,28655		
Algılama	Evet	103	2,6359	,31657	5,969	0,000*
	Hayır	289	2,3391	,46777		
Duruma Uydurma	Evet	103	2,4563	,30217	4,959	0,000*
	Hayır	289	2,2602	,35839		

* $P<0,05$

3.5.2.Öğrencilerin Çevre Farkındalığı ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması

Araştırmanın ikinci alt hipotezi olan ‘Öğrencilerin çevre farkındalık düzeyleri ve çevre sorunlarına yönelik davranışları yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir’ ifadesini test etmek amacı ile Tek yönlü varyans analizi sonuçları ve öğrencilerin çevre farkındalığı, çevre sorunlarına yönelik davranış ve alt boyutlarına ilişkin ölçeklerden almış oldukları ortalama puanların, yaş gruplarına göre karşılaştırılması Tablo 8’de verilmiştir.

Analiz sonucunda öğrencilerin çevre farkındalığı ($F(3,389) = 1,100, P=0,334$) ve çevre sorunlarına yönelik davranışları ($F(3,389) = 0,797, P=0,451$) yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Aynı şekilde Kurulma alt boyutu ($F(3,389) = 1,072, P=0,343$), Yaratma alt boyutu ($F(3,389) = 0,117, P=0,889$), Kılavuzlama alt boyutu ($F(3,389) = 1,080, P=0,341$), Beceriye dönüştürme alt boyutu ($F(3,389) = 0,603, P=0,548$), Algılama alt boyutu ($F(3,389) = 1,195, P=0,304$) ve Duruma Uydurma alt boyutu ($F(3,389) = 1,243, 0,290$) için de anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Bu duruma göre araştırmanın ikinci alt hipotezi doğrulanmamıştır (Sig.p. >0,05).

Tablo 8. Öğrencilerin Çevre Farkındalığı ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması

Yaş Grubu		N	Ortalama	Std. Sapma	f	Sig.p.
Çevre Farkındalığı	19 Yaş ve Altı	82	4,6640	,50519	1,100	0,334
	20-22 Yaş	217	4,7289	,31361		
	23 Yaş ve üzeri	93	4,7389	,36354		
	Toplam	392	4,7177	,37294		
Çevre Sorunları Genel	19 Yaş ve Altı	82	2,2180	,24452	0,797	0,451
	20-22 Yaş	217	2,2437	,25577		
	23 Yaş ve üzeri	93	2,2664	,25406		
	Toplam	392	2,2437	,25293		
Kurulma	19 Yaş ve Altı	82	2,0915	,26791	1,072	0,343
	20-22 Yaş	217	2,1492	,31617		
	23 Yaş ve üzeri	93	2,1452	,33596		
	Toplam	392	2,1362	,31174		
Yaratma	19 Yaş ve Altı	82	2,1289	,32885	0,117	0,889
	20-22 Yaş	217	2,1310	,31203		
	23 Yaş ve üzeri	93	2,1121	,33026		
	Toplam	392	2,1261	,31924		
Kılavuzlama	19 Yaş ve Altı	82	2,0020	,33691	1,080	0,341
	20-22 Yaş	217	2,0261	,37691		
	23 Yaş ve üzeri	93	2,0824	,42890		
	Toplam	392	2,0344	,38221		
Beceriye Dönüştürme	19 Yaş ve Altı	82	2,4305	,29258	0,603	0,548
	20-22 Yaş	217	2,4240	,27093		
	23 Yaş ve üzeri	93	2,4613	,27467		
	Toplam	392	2,4342	,27617		
Algılama	19 Yaş ve Altı	82	2,3537	,42118	1,195	0,304
	20-22 Yaş	217	2,4240	,46954		
	23 Yaş ve üzeri	93	2,4570	,43555		
	Toplam	392	2,4171	,45213		
Duruma Uydurma	19 Yaş ve Altı	82	2,2707	,33017	1,243	0,290
	20-22 Yaş	217	2,3088	,37412		
	23 Yaş ve üzeri	93	2,3548	,32721		
	Toplam	392	2,3117	,35482		

*P>0,05

3.5.3. Öğrencilerin Çevre Farkındalığı ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışlarının Anne Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Araştırmanın altıncı alt hipotezi olan ‘Öğrencilerin çevre farkındalık düzeyleri ve çevre sorunlarına yönelik davranışları anne öğrenim düzeyine göre farklılık göstermektedir’ ifadesini test etmek amacı ile tek yönlü varyans analizi sonuçları ve öğrencilerin çevre farkındalığı, çevre sorunlarına yönelik davranış ve alt boyutlarına ilişkin ölçeklerden almış oldukları ortalama puanların, anne öğrenim düzeyine göre karşılaştırılması Tablo 9’da verilmiştir.

Öğrencilerin çevre farkındalıklarının ve çevre sorunlarına yönelik davranışlarının anne öğrenim düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin farkındalık puanları ($F(1,9332) = 1,494, P=0,168$) ve çevre sorunlarına yönelik genel davranış puanları ($F(1,9332) = 1,725, P=0,102$) anne öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($\text{Sig.p.} > 0,05$). Bu durumda altıncı alt hipotez doğrulanmamıştır (Tablo 9).

Tablo 9. Öğrencilerin Çevre Farkındalığı ve Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışlarının Anne Öğrenim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Anne Öğrenim Düzeyi		N	Ortalama	Std. Sapma	F	Sig.p.
Çevre Farkındalığı	Okur-Yazar Değil	16	4,6528	,36033	1,494	0,168
	Okur Yazar	16	4,6771	,34973		
	İlkokul	111	4,7022	,37319		
	Ortaokul	80	4,6590	,52099		
	Lise	102	4,8105	,22811		
	Önlisans	13	4,7906	,15901		
	Lisans	46	4,6763	,37466		
	Lisansüstü	8	4,6667	,27217		
	Toplam	392	4,7177	,37294		
Çevre Sorunları Genel	Okur-Yazar Değil	16	2,1344	,32963	1,725	0,102
	Okur Yazar	16	2,3344	,33701		
	İlkokul	111	2,2122	,22661		
	Ortaokul	80	2,2153	,28765		
	Lise	102	2,2745	,20573		
	Önlisans	13	2,3231	,19934		
	Lisans	46	2,2707	,27035		
	Lisansüstü	8	2,3250	,31425		
	Toplam	392	2,2437	,25293		
Kurulma	Okur-Yazar Değil	16	1,9688	,28321	1,819	0,082
	Okur Yazar	16	2,2813	,39396		
	İlkokul	111	2,0901	,29396		
	Ortaokul	80	2,1438	,33758		
	Lise	102	2,1556	,26116		
	Önlisans	13	2,1346	,28624		
	Lisans	46	2,1902	,37057		
	Lisansüstü	8	2,1875	,31339		
	Toplam	392	2,1362	,31174		

Yaratma	Okur-Yazar Değil	16	2,1250	,38992	1,416	0,197
	Okur Yazar	16	2,2054	,43945		
	İlkokul	111	2,1158	,27615		
	Ortaokul	80	2,0625	,34235		
	Lise	102	2,1751	,28776		
	Önlisans	13	2,1978	,31697		
	Lisans	46	2,0807	,35335		
	Lisansüstü	8	2,2679	,34521		
	Toplam	392	2,1261	,31924		
Kılavuzlama	Okur-Yazar Değil	16	1,8542	,39849	3,176	0,063
	Okur Yazar	16	2,2292	,52308		
	İlkokul	111	1,9865	,37614		
	Ortaokul	80	1,9417	,40401		
	Lise	102	2,0866	,32049		
	Önlisans	13	2,1410	,34592		
	Lisans	46	2,1377	,38055		
	Lisansüstü	8	2,1667	,32121		
	Toplam	392	2,0344	,38221		
Beceriye Dönüştürme	Okur-Yazar Değil	16	2,2875	,40146	1,260	0,269
	Okur Yazar	16	2,4875	,31596		
	İlkokul	111	2,4234	,23739		
	Ortaokul	80	2,4137	,32050		
	Lise	102	2,4716	,24307		
	Önlisans	13	2,5154	,14632		
	Lisans	46	2,4239	,31140		
	Lisansüstü	8	2,4250	,21876		
	Toplam	392	2,4342	,27617		
Algılama	Okur-Yazar Değil	16	2,2969	,56435	0,971	0,452
	Okur Yazar	16	2,4844	,38154		
	İlkokul	111	2,3514	,44515		
	Ortaokul	80	2,4188	,44788		
	Lise	102	2,4510	,46009		
	Önlisans	13	2,5769	,41313		
	Lisans	46	2,4511	,40695		
	Lisansüstü	8	2,5313	,66059		
	Toplam	392	2,4171	,45213		
Duruma Uydurma	Okur-Yazar Değil	16	2,3125	,41932	0,752	0,628
	Okur Yazar	16	2,3000	,41952		
	İlkokul	111	2,2793	,37004		
	Ortaokul	80	2,3125	,36678		
	Lise	102	2,2941	,32665		
	Önlisans	13	2,4308	,26890		
	Lisans	46	2,3739	,32553		
	Lisansüstü	8	2,4500	,41057		
	Toplam	392	2,3117	,35482		

*P>0,05

TARTIŞMA

Üniversite öğrencilerinin çevre farkındalıklarını ve çevre sorunlarına yönelik davranışlarını belirlemek amacı ile gerçekleştirilen çalışmaya, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü'nde öğrenim gören 392 lisans öğrencisi katılmıştır.

Öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranış ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarına bakıldığında, öğrencilerin aldığı ortalama puanın orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre araştırmaya katılan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının orta seviyenin biraz üzerinde olduğu söylenebilir. Yalçınkaya (2013)'nın 8. sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmasında, su kirliliği, hava kirliliği, gürültü kirliliği ve ormanların yok olması sorunlarının öne çıktığı, bunların temel sebebi olarak insanların çevreyi önemsememesinin, duyarısız davranışlarının ve fabrikaların gösterildiği, çözüm önerisi olarak ise duyarlı olunması, bilinçlendirme, çevreyi kirletenlerin uyarılması ve ceza verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Şimşekli (2001) yapmış olduğu çalışmasında, çevre eğitimini zorlaştıran etkenlerden biri olarak öğretmenlerin yeterli bilince sahip olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, okulların çevre eğitimi duyarlılığının da istenilen düzeyde olmadığını ve bu durumun çevreye karşı sorumlu davranışlar sergileme, olumlu tutuma sahip olma ve benzeri gibi bilinçli bireylerin yetiştirilmesinin önünde önemli bir engel olduğunu vurgulamıştır.

Öğrencilerin çevre farkındalıkları ile çevre sorunlarına yönelik davranışları arasındaki ilişkiye bakıldığında, öğrencilerin çevre farkındalık düzeyleri ile çevre sorunlarına yönelik davranışları arasında pozitif yönlü ve orta düzeyli ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durum, öğrencilerin çevre farkındalıklarının artması ile çevre ile ilgili sorunlara yönelik davranışlarının da artacağını göstermektedir. Şahin ve Doğu (2018), Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına İlişkin Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi'ne yönelik yaptıkları bir araştırmada, okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutum puanları ile çevre sorunlarına yönelik davranış puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varmışlardır. Gülay (2011) tarafından yapılan çalışmada ise, çevreye yönelik bilginin artması ile çevresel duyarlılık ve çevreci davranışlarda bulunmanın birbiri ile ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Bu sonuçlar çalışmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Çalışmada kız öğrencilerin çevre farkındalıkları erkek öğrencilere göre daha fazladır. Çevre sorunlarına yönelik davranış ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde, yaratma, kılavuzlama ve beceriye dönüştürme alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Kurulma ve algılama alt boyutlarında ise, kız öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Tamam, Yürekli, Başaran ve Uslu (2015), üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik farkındalıkları ve çevresel tutumlarını inceledikleri araştırmalarında, kadınların çevreye yönelik farkındalıklarının erkeklerden daha iyi durumda olduğu sonucuna varmışlardır. Midilli ve Atıcı (2019) ise, yaptıkları çalışmada kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında hem tutum hem farkındalık bakımından anlamlı bir farklılık bulmuşlardır. Hem tutum hem de farkındalığa ait ölçekten alınan ortalamaların, kız öğrenciler için erkek öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Özmen, Çetinkaya, Nehir (2005) ve Şama (2003) da yaptıkları araştırmalarda kızların erkeklere göre çevre duyarlılıklarının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulgular çalışmamızın bulgularını destekler niteliktedir.

Öğrencilerin çevre farkındalıklarının gelir düzeylerine göre karşılaştırılmasına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğrencilerin farkındalık puanları gelir düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışları ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamaktadır. Bu kapsamda

söz konusu farklılıkların hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda, kurulma, kılavuzlama ve beceriye dönüştürme alt boyutlarında düşük gelir düzeyindeki öğrencilerin çevre sorunlarına ilişkin davranışlarının orta gelir durumuna sahip öğrencilere göre daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Şama (2003) yaptığı çalışmada, aileler, gelir gruplarına ayrılarak gelir ile çevre sorunlarına yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve orta ve ortaya yakın bir gelir grubuna giren öğrencilerin, düşük gelirlilerden daha olumlu tutum geliştirdiklerini belirtmiştir. Bu sonuç çalışmamızın sonucunu destekler niteliktedir. Bu sonuca göre, orta gelir durumuna sahip öğrencilerin çevre farkındalıkları ve çevreye yönelik davranışlarının daha olumlu olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamında sadece Yaratma alt boyutunda öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Söz konusu farklılıkların hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda yaratma alt boyutunda, 1. ve 2. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının 3. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Kışoğlu, Yıldırım, Salman ve Sülün (2016)'ün, çalışmalarında, 1. ve 4. sınıfta okuyan öğretmen adaylarının çevresel davranış ölçeği puanları arasında, 4. sınıfta okuyan öğretmen adaylarının lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çabuk ve Karacaoğlu (2003) yaptıkları çalışmada 4. sınıf öğretmen adaylarının diğer sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarından daha yüksek bir çevre tutumuna sahip olduklarını bulmuşlardır. Şahin ve Doğu (2018) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutum puanlarının okudukları sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirtilmiştir. Akyol (2014), İlköğretim öğretmen adaylarının çevresel tutum ve çevre bilgi düzeyleri üzerine yaptığı bir çalışmada, Güven, Yurdatapan, Benzer ve Şahin (2013), çalışmalarında, Özgen (2012) ise, Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarını incelediği çalışmada, öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının sınıf seviyesine göre farklılaşmadığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar bizim çalışmamızın sonuçları ile benzerlik taşımaktadır. Yücel ve Özkan (2018) tarafından yapılan çalışmada, katılımcıların çevre sorunları algısında, sınıf seviyesindeki artışla beraber bir gelişim olduğu, ancak bu gelişimin özellikle çevre sorunlarının sonuçları ve bireysel önlemler bakımından yeterli düzeye ulaşamadığı belirtilmiştir.

Öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışları ile baba öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, ölçeğin kurulma alt boyutunda babası okuryazar, lise ve lisansüstü olan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının okur yazar olmayan ve önlisans mezunu olanlara göre daha yüksek, ölçeğin yaratma alt boyutunda babası lisans ve lisansüstü düzeyde olanların çevre sorunlarına yönelik davranışlarının ilkokul, ortaokul ve önlisans mezunu olan katılımcılara göre daha yüksek, ölçeğin kılavuzlama alt boyutunda babası okuryazar olan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının ilkokul, ortaokul, lise, önlisans ve lisans mezunu olanlara göre daha yüksek, ölçeğin beceriye dönüştürme alt boyutunda babası okuryazar ve lisansüstü olan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının okur yazar olmayanlara göre daha yüksek, babası okuryazar olan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik genel düzeylerinin okur yazar olmayan, ortaokul, önlisans ve lisansüstü mezunu olanlara göre daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Altıparmak (2012) çalışmada, tekli analizlerde anne baba eğitimi ile çevre tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunurken, çoklu analizlerde anne eğitimi, baba eğitimi ile çevre tutum ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik genel davranışları ile ailede yaşayan kişi sayısı arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmaktadır. Bu kapsamda söz konusu farklılıkların hangi gruplar arasındaki farklılıktan meydana geldiğini belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi

sonucunda, ölçeğin yaratma alt boyutunda ailesinde 1 kişi yaşayanların çevre sorunlarına yönelik davranışlarının diğer öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada Çevre eğitimi alan öğrenciler çevre sorunlarına yönelik davranışlarda daha bilinçli davranmaktadırlar. Çevreye yönelik davranış ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde, ölçeğin Kurulma, Yaratma, Kılavuzlama, Beceriye dönüştürme, Algılama ve Duruma Uydurma alt boyutlarında çevre eğitimi alan öğrencilerin lehine anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Gökçeli, Bilmez ve Tarkoçin (2015), araştırmalarında, okul öncesi öğretmenlerin çevre ile ilgili eğitim seminerlerine katılmış olmalarının, onların çevreye karşı daha duyarlı olmalarını, çevre sorunlarına yönelik farkındalık kazanmalarını sağladıklarını belirtmişlerdir. Altıparmak (2012), çalışmasında, çevre ile ilgili eğitim alanların çevre tutumlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Sungurtekin (2001) çevre eğitimi projesi konulu çalışmasında, okulların çevrelerini öğretmen-öğrenci iş birliği ile ne kadar güzelleştirdiklerini somut olarak gözlemlemiştir. Güler (2009) çalışmasında öğretmenlerin, doğa eğitimi sonucunda çok yönlü bilgiler edindiklerini belirtmiştir.

Araştırmada çevre bilgisini ailesinden alan öğrencilerin çevreye yönelik davranışları, çevre eğitimini okuldan alan öğrencilere göre daha yüksek düzeydedir. Bu sonuç çevre konusunda bilgilendirmede ailenin ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Gökçeli, Bilmez ve Tarkoçin (2015)'in Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışlarının İncelenmesi başlıklı araştırmada, okulda öğretmenlerin çevre konusundaki duyarlılıklarının, farkındalıklarının, çevresel sorunlar hakkındaki girişimlerinin, çocukların çevresel farkındalıklarını ve bilinçlilik düzeylerini artırmada etkili olabileceğini ve olumlu tutum ve alışkanlıklar kazanmalarını sağlayabileceği belirtilmiştir.

Çalışmada kurulma, kılavuzlama, beceriye dönüştürme, algılama ve duruma uydurma alt boyutlarına göre, çevre konulu belgesel izleyen öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının çevre konulu belgesel izlemeyenlere göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Güler (2009) tarafından yapılan "Ekoloji Temelli Bir Çevre Eğitiminin Öğretmenlerin Çevre Eğitimine Karşı Görüşlerine Etkileri" başlıklı araştırmada 12 günlük ekoloji temelli çevre eğitimine katılan 24 öğretmenin doğaya ve çevre eğitimine karşı görüşlerindeki değişiklikler belirlenmiştir. Öğretmenler, doğa eğitimi sonucunda çevre eğitimine yönelik çok yönlü bilgiler edindiklerini bildirmişlerdir. Bu sonuçlar çalışmamızın sonuçları ile benzer nitelik taşımaktadır. Bu sonuçlara göre, çevre ile ilgili gerçekleştirilen her türlü faaliyet, farkındalık ve sorumlu davranışların artmasını sağlayacak belgesellerin hazırlanması ve izlenmesi önerilebilir.

Araştırmada kurulma, kılavuzlama, beceriye dönüştürme, algılama ve duruma uydurma alt boyutlarına göre çevre dostu ürünler tercih eden öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının, çevre dostu ürünler tercih etmeyen öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öcal (2013) yaptığı çalışmada, çevre ile ilgili konulara duyarlı olan öğrencilerin çevreye yönelik tutum puanlarının çevre konularıyla ilgilenme düzeylerine göre anlamlı derecede farklılaştığını belirtmiştir.

Çalışmada çevre kuruluşuna üye olan öğrenciler lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Analiz sonucunda kurulma, yaratma, kılavuzlama, ve algılama alt boyutlarına göre herhangi bir çevre kuruluşuna üye olan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının, herhangi bir çevre kuruluşuna üye olmayan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Tamam, Yürekli, Başaran ve Uskun (2015), Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Farkındalıkları ve Çevresel Tutumları'nı inceledikleri çalışmalarında, üniversite öğrencilerinin çevre kuruluşlarının aktivitelerine katılmalarının sınırlı olduğunu, katılım olanlarda da çevresel tutumunu olumlu etkilediğini belirtmişlerdir.

Çalışmada kurulma, yaratma, kılavuzlama, beceriye dönüştürme, algılama ve duruma uydurma alt boyutlarına göre çevre ile ilgili gönüllü faaliyetlere katılan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının katılmayan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Altın ve Oruç'a göre (2008) etkili bir çevre eğitiminin yollarından birisi sınıf duvarları dışına çıkmaktan geçmektedir. Ayrıca, her fırsatta doğaya çıkılması ve bunun için fırsatlar yaratılması ile doğanın tanıtılmasının ve sevdirmesinin mümkün olabileceği belirtilmiştir. Sınıf dışı çevre eğitim faaliyetlerine, öğretme-öğrenme süreci içerisinde yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Karatekin ve Çetinkaya (2013), çocukların doğayı sevmesinin, saygı duymasının ve sorumluluk duygusunun gelişmesinin, onlara gerçek yaşam içinde çevre konularını öğrenme imkânının sağlanması ile gerçekleşebileceğini vurgulamışlardır. Bunun için gerekli olan şeyin ise, çocukların doğa ile doğrudan temasını sağlayacak tabiat müzeleri, hayvanat bahçeleri, okul ve ev bahçeleri gibi ortamlarda çevre eğitimi etkinliklerinin yaptırılması olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçlara bakıldığında, çevre ile ilgili faaliyetlere katılma durumunun farkındalığı ve çevre sorunlarına yönelik davranışları olumlu yönde değiştirdiği sonucuna varılabilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin çevre farkındalık düzeyleri ile çevre sorunlarına yönelik davranışlarını belirlemek amacı ile planlanmış ve yürütülmüştür. Sonuç olarak, Öğrencilerin çevre farkındalıkları ve çevreye yönelik davranışları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışları orta seviyenin biraz üzerindedir.

Geleceğe yön verecek olan üniversite öğrencilerinin çevre ile ilgili farkındalıklarının belirlenmesi ve çevre sorunlarına yönelik davranışlarının değerlendirilmesi, giderek artan çevre sorunlarına gerekli önlemlerin alınabilmesi açısından oldukça büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, üniversite öğrencilerinin çevre farkındalıklarının ve çevreye yönelik davranışlarının değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bilgilere göre, öğrencilerin çevre farkındalıklarının artırılabilmesi ve çevre sorunlarına yönelik davranışlarının olumlu yönde değiştirilebilmesi için; Araştırmaya katılan öğrenciler arasında çevresel bilgi kaynağı olarak medyayı bildirenlerin önde geldiği düşünüldüğünde medyada çevre ile ilgili programlara daha fazla yer verilmesi, böylece çevre farkındalığının ve çevre sorunlarına yönelik olumlu davranışların artırılması, çevre eğitimi alan öğrencilerin çevreye yönelik davranış puan ortalamalarının daha yüksek olması dikkate alınarak, okul müfredatında her bölümdeki öğrencilere çevre eğitimi ile ilgili derslerin zorunlu olarak verilmesi, Çevre ile ilgili gerçekleştirilen her türlü faaliyet, farkındalık ve sorumlu davranışların artırılmasını sağlayacak belgesellerin hazırlanması ve insanların daha fazla çevre temalı belgeselleri izlemelerinin sağlanması, Çevre ile ilgili farkındalığı arttırmak üzere çevre ile ilgili paneller, konferanslar, eğitimler ve çevre konulu çeşitli yarışmalar düzenlenmesi, her öğrencinin okulda çevre ile ilgili faaliyetlere katılımının sağlanması için teşvik edilmesi, Öğrencilerin ilgisini çekebilecek düzeyde çevre faaliyeti düzenlemek için öğrencilerin ilgi alanlarına yönelik daha fazla araştırma ve çalışma yapılması, Öğrencilerin çevre ile ilgili kuruluşlara üye olması sağlanarak, çevre ile ilgili gönüllü işler yapmalarının desteklenmesi, Konu ile ilgili Türkiye genelinde farklı kitlelerle de daha kapsamlı araştırmalar yapılarak çıkan sonuçlara göre düzenlemeler yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akyol, B. (2014). İlköğretim Öğretmen Adaylarının Çevresel Tutum ve Çevre Bilgi Düzeyleri Üzerine Bir Çalışma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Altın, B. N., ve Oruç, S, (2008). Çocukluk Döneminde Doğa Sporlarının Çevre Eğitiminde Kullanılması, Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35(3):10-18.
- Altıparmak S. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumları, Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi, 2(2):94-106
- Berberoğlu, E. O. (2012). Sınıfdışı Deneysel Öğretim:Ekoloji Uygulaması, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı (11. Basım). Pegem Yayıncılık: Ankara
- Çabuk, B. ve Karacaoğlu, C. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Duyarlılıklarının İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 36(1-2): 189-198.
- Ek, H.N., Kılıç, N., Ögdüm, P., Düzgün, G. ve Şeker, S. (2009). Adnan Menderes Üniversitesinin Farklı Akademik Alanlarında Öğrenim Gören İlk ve Son Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları ve Duyarlılıkları, Kastamonu Eğitim Dergisi, 17(1): 125-136.
- Gökçeli F., Bilmez B. ve Tarkoçin S. (2015). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışlarının İncelenmesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4): 258-270
- Gülay, H. (2011). Ağaç Yaş İken Eğilir: Yaşamın İlk Yıllarında Çevre Eğitiminin Önemi, TÜBAV Bilim Dergisi, 4(3): 240-245.
- Güler, T. (2009). Ekoloji Temelli Bir Çevre Eğitiminin Öğretmenlerin Çevre Eğitimine Karşı Görüşlerine Etkileri, Eğitim ve Bilim, 34(151): 31-42.
- Güven, E. ve Aydoğdu, M. (2012). Çevre Sorunlarına Yönelik Davranış Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Öğretmen Adaylarının Davranış Düzeylerinin Belirlenmesi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25(2): 573-589.
- Karatekin, K. ve Çetinkaya, G. (2013). Okul Bahçelerinin Çevre Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi (Manisa İli Örneği), Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(27): 307-315.
- Kaypak, Ş. ve Yılmaz, V. (2016). Hatay Büyükşehir Yapılanma Sonrasında Çevre Sorunlarına Yaklaşım ve Çevre Düzenlemeleri. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(1): 25-50.
- Kışoğlu M., Yıldırım T., Salman M. ve Sülün A. (2016). İlkokul ve Ortaokullarda Çevre Eğitimi Verecek Olan Öğretmen Adaylarında Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışların Araştırılması, Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 18(1): 299-318.
- Midilli Ü. ve Atıcı T., (2019). Uluslararası Bakalorya Diploma Programı ve Ulusal Programda Öğrenim Gören Öğrencilerin Çevreye Yönelik Tutum ve Çevre Farkındalık Düzeyleri, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 16(3): 846-856
- Oğuz, D., Çakıcı, I. ve Kavas, S. (2011). Yüksek Öğretimde Öğrencilerin Çevre Bilinci, SDÜ Orman Fakültesi Dergisi, 12(1): 34-39.
- Öcal, T. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi, Marmara Coğrafya Dergisi, 27: 333-352.

- Özgen, N. (2012). Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları: Türkiye Örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 403-422
- Özmen, D., Çetinkaya, A. ve Nehir, S. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları, *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4(6): 330-344.
- Seçgin, F., Yalvaç, G. ve Çetin, T. (2010). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Karikatürler Aracılığıyla Çevre Sorunlarına İlişkin Algıları, *International Conference on New Trends in Education and Their Implication*, 11-13 October, Antalya: 391-398.
- Sungurtekin, Ş. (2001). Uygulamalı Çevre Eğitimi Projesi Kapsamında Ana ve İlköğretim Okullarında Müzik Yoluyla Çevre Eğitimi, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14: 167-178.
- Şahin H. ve Doğu S. (2018). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına İlişkin Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi, *İlköğretim Online*, 17(3): 1402-1416
- Şama, E. (2003). Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2): 99-110.
- Şenyurt, A., Temel, A. B. ve Özkahraman, Ş. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Konulara Duyarlılıklarının İncelenmesi, *SDÜ Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1): 8- 15.
- Şimşekli, Y. (2001). Bursa’da “Uygulamalı Çevre Eğitimi” Projesine Seçilen Okullarda Yapılan Etkinliklerin Okul Yöneticisi ve Görevli Öğretmenlerin Katkısı Yönünden Değerlendirilmesi, *Uludağ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1): 73-84.
- Tamam İ., Yürekli M., Başaran Ö. ve Uskun E. (2015). Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına Yönelik Farkındalıkları ve Çevresel Tutumları, *Smyrna Tıp Dergisi* (8):8-17
- Yalçınkaya, E. (2013). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerine Göre Çevre Sorunları, *Nitel Bir Araştırma*, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27: 416-439.
- Yücel, E. Ö. ve Özkan, M. (2018). Fen Bilimleri Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunları Algılarındaki Değişimin İncelenmesi: Kocaeli Örneği, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (44): 146-160.